

Studieopplegg og forslag for studieplanlegging i faget dynamisk formuerett

Dette er en oversikt over undervisningsopplegget i faget dynamisk formuerett og forslag for å strukturere studiet av faget. Mange vil selvsagt ha studieteknikker som fungerer fint for dem, så dette dokumentet gir først og fremst uttrykk for hvordan vi lærere har tenkt når vi har satt sammen undervisningsopplegget, og våre tanker om hvordan dere studenter kan få mest mulig ut av undervisningsopplegget.

Formålet med dette notatet er å gi bedre kontekst til læringskravene og hvordan vi tenker at man kan tilnærme seg det relevante stoffet. Vi peker på tilleggslitteratur noen steder, men understreker at dette ikke er til erstatning for hovedlitteraturen. Angitt hovedlitteratur dekker læringskravene godt nok.

1. Forholdet mellom fagene i dynamisk formuerett: «Alt henger sammen med alt!»

Faget dynamisk formuerett inneholder emner fra tre «fag»: dynamisk tingsrett, panterett og konkursrett. Undervisningen tar for seg emnene i den rekkefølgen. Den dynamiske formueretten har et hovedfokus på rettighetskonflikter og rettighetsoverganger, og den dynamiske tingsretten har derfor mest plass i litteratur og undervisning. Men, så snart vi begynner med den dynamiske tingsretten, møter vi panterettigheter og etter hvert også konkursinstituttet. Mange rettighetskonflikter er konflikter mellom en panterett og en annen rett, som eiendomsrett eller en annen panterett. En viss forståelse for hva et pant er, er derfor en forutsetning for å forstå den dynamiske tingsretten og rettighetskonfliktene. Mange rettigheter i formuesgoder eksisterer godt ved siden av hverandre så lenge økonomien hos eieren av formuesgodet er i orden. Dersom eieren går konkurs, vil imidlertid det innebære at rettighetene skal realiseres, og konkurs er derfor en situasjon der rettighetskonfliktene kommer på spissen.

Dette, at «alt henger sammen med alt», i tillegg til at problemstillingene i fagene nok ikke er så kjente fra det praktiske livet for studentene, gjør at det kan være litt tungt å komme inn i faget. Det kan være nyttig å lese kapittel 1 i Skoghøy, Panterett og side 9-12 i Andenæs, Konkursrett, tidlig i kurset, eventuelt å starte med noe innføringslitteratur. Blant tilleggslitteraturen har vi anbefalt som innføring:

- Ragnar Knoph, Mads Andenæs, Harald Irgens-Jensen: Knophs oversikt over Norges rett, 15. utgave, Universitetsforlaget, 2019, avsnitt 39-43 og 54-57.
- Vibeke Irene Løvold: Konkursrett kort forklart, Universitetsforlaget, 2019.

Kapitlene i Knophs oversikt er særlig egnet til å se sammenhengen mellom fagene og å få en oversikt over hvilke rettighetskonflikter fagene tar for seg og hvordan de kan oppstå. Dessuten får man en kort introduksjon til hva panteretter er, og hva konkurs er. Løvolds bok gir en grundigere oversikt over konkursretten, men her kan en velge de temaene som omfattes av læringskravene. Innføringslitteratur kan leses ganske raskt. Formålet er jo å skaffe seg en oversikt og ikke å tilegne seg dybdekunnskap om detaljer!

2. Dynamisk tingsrett

Læringskravene peker både på ferdigheter og konkrete juridiske temaer. Med ferdigheter mener vi hvordan kunnskapen fra læringskravene omsettes i et praktisk liv som advokat, dommer, rådgiver, saksbehandler eller lignende – altså praktisk bruk av juridisk metode.

Den første ferdigheten er å identifisere rettighetskonflikter i ulike formuesgoder og drøfte løsninger av dem. Dette henger nært sammen med det første temaet i den dynamiske tingsretten, nemlig begrepene rettsvern, prioritet og ekstinksjon og betydningen av begrepene i rettsreglene. Konkret er dette

- Ulike konflikter ved flere rettigheter i samme formuesgode, løsningsmodeller
- Legislative hensyn bak reglene om rettighetskonflikter
- Rettighetsregistrering, besittelse og notifikasjon

Disse temaene er behandlet i Lilleholt kap. 1, 2, 3.3, 3.4, 5 og 6.

Falkanger & Falkanger behandler disse temaene på kap. 1 § 2.5, kap. XI, XII og XIII.

Vi anbefaler å starte med disse kapitlene. På dette nivået er det først og fremst litteratur og lovtekst det er viktig å bli godt kjent med.

I forelesningene fokuserer vi etter innledningen først på reglene om vern mot godtroerverv. (forelesning 1-6). Da er det fint å begynne studiet av de konkrete reglene som løser rettighetskonflikter mellom en opprinnelig eller tidligere rettighetshaver og det vi kaller en avtaleerverver som i god tro senere enten kjøper eller stifter en rett i formuesgodet. Det vesentlige er å forstå hvorfor vi skiller mellom rettsstiftelser basert på avtale og kreditorer. I denne fasen er fokuset på disse temaene:

- Konflikttypene: Hjemmelskonflikter og dobbeltsuksjonskonflikter
- Vern mot godtroerverv knyttet til rettighetsregistrering, særlig reglene om fast eiendom og tinglysing
- Vern mot godtroerverv for løsøre
- Vern mot godtroerverv av rettigheter til fordringer

Dette behandles hos Lilleholt i kapitlene 8, 9, 10 og 11 og hos Falkanger & Falkanger i kapittel XIV. Kunnskapen om disse temaene skal bidra til å bygge ferdigheten til å drøfte løsning av rettighetskonflikter og å forebygge rettighetskonflikter. Nå fokuserer vi på ett og ett formuesgode og ser på de konkrete rettsreglene som gjelder disse. Hvis man ikke har begynt med det enda, er det nå fint å begynne å løse oppgaver som utgangspunkt for diskusjon i kollokvier og på kurs.

På dette stadiet bør man i tillegg til litteratur og lovtekst også kunne slå opp i forarbeider og selv lese begrunnelsene i de sentrale Høyesterettsdommene, i alle fall de som det vises til på forelesninger. Vi anbefaler å bruke tid på å studere sentrale rettskilder direkte, både lovtekster og Høyesteretts praksis. Det er rettsstoffet knyttet til temaene i læringskravene som skal forstås, og hovedlitteraturen er ett av flere hjelpemidler for det.

Så langt i den dynamiske tingsretten er vi mest opptatt av avtalebaserte rettsstiftelser, og bygger dermed mye på kunnskap fra JUS3112 og kontraktsrettsfaget. Omtrent midtveis i

forelesningsrekken i dynamisk tingsrett, går vi over til å behandle konflikter som involverer «kreditorer», altså ufrivillige rettsstiftelser. Dette inkluderer kreditorfellesskapet i konkurs og panterettigheter som er stiftet under tvangsfullbyrdelse (utlegg). Det kan være fint å lese raskt gjennom avsnittene om panterett, tvangsfullbyrdelse og konkurs i Knoph's oversikt (avsnitt 54-56). Om man ikke har gjort det før, kan man ta en rask gjennomlesning av kapittel 1 i Skoghøy, Panterett.

Kunnskapskravene når det gjelder vern mot kreditorbeslag omfatter:

- Hva det betyr at kreditorene tar utlegg eller det åpnes konkurs hos skyldneren
- Avgrensning av beslagsretten overfor skyldnerens hjemmelspersoner
- Avgrensning av beslagsretten overfor personer som utleder rettigheter fra skyldneren.

Vern mot kreditorbeslag behandles hos Lilleholt i kap. 12, 13, 14, 15, 16 og hos Falkanger & Falkanger i kap. XV. Spørsmålene behandles systematisk ut fra konflikttype, og vi fokuserer på forståelse av løsningsmodellene for rettighetskonfliktene. Vi er også opptatt av å forklare hvorfor konflikter løses som de gjør – altså hensynene bak. Denne kunnskapen bygger også opp under ferdighetene løse og unngå rettighetskonflikter. I tillegg vil en mer helhetlig kunnskap kunne gi grunnlag for å tenke mer rettspolitisk rundt rettighetskonfliktene.

Etter forelesningene i dynamisk tingsrett, har vi tre kursdager etter hverandre hvor vi fokuserer på de mest vanlige rettighetskonfliktene og blir godt kjent med hensynene bak reglene og modeller for å løse konfliktene. Det er nyttig å jobbe grundig med oppgavene til kurset, og det er fint å bruke kollokvier til å diskutere oppgavene på forhånd. Det viktige er ikke alltid det konkrete svaret, men prosessen med å finne frem til det, og vi tenker at læringen er mer effektiv når man tar seg god tid til det.

For å supplere med oppgaver innen dynamisk tingsrett, kan eksamensoppgaver fra JUS3212 være nyttige. Den som vil repetere eller ha en annen innfallsvinkel til noen av problemstillingene, kan ha nytte av å lese utvalgte kapitler fra Martinussen, Tredjemannsproblemene.

3. Panterett

Omtrent midt i semesteret går vi over til panteretten. Vi har tre forelesninger i panterett med tilhørende kurstimer. Fokus er på forståelse for sentrale panterettslige regler og grunnstørrelser. I undervisningen går vi ikke inn i detaljene i reglene om de enkelte typene av pant, så som håndpant, salgspant, driftstilbehørspant m.v. I undervisningen er målet at dere får et grunnlag for å lese og håndtere de konkrete reglene. Læringskravene er formulert slik:

Hva en panterett er og de viktigste formene for pant

- Panterettens formål og begrunnelse
- Hvilke formuesgoder det kan stiftes pant i. Fast eiendom, løsøre (også salgspant), driftstilbehørspant, fordringer, utleggspant.
- Panteretten og det underliggende kravet
- Spesialitetsprinsippet

Skoghøy s. 19-33 og 33-48 gir en innføring i panteretten, og dekker temaet panterettens formål og begrunnelse. Reglene for hvordan det stiftes pant og etableres rettsvern for panteretten i de ulike formuesgodene behandles hos Skoghøy s. 48-55 (fast eiendom), 55-81 (driftstilbehørspant mm) og s. 105-133 (salgspant, pant i løsøre og utlegg). Forholdet mellom panteretten og det underliggende kravet og det panterettslige spesialitetsprinsippet behandles på s. 133-160. Kapitlene leses fint i denne rekkefølgen.

Det er også her en fordel å bruke oppgaver. For pante- og konkursretten finnes det tidligere eksamensoppgaver i valgfaget konkurs- og panterett, JUS5860:

[Tidligere eksamensoppgaver for JUS5860 - Konkurs- og panterett \(tidligere Internasjonal gjeldsforfølgingsrett\) - JUS5860 - Universitetet i Oslo \(uio.no\)](#)

Oppgavene kan omfatte temaer som går noe utover læringskravene i dynamisk formuerett.

4. Konkursrett

Det siste emnet i dynamisk formuerett er konkursrett. Konkurs har allerede blitt introdusert i den dynamiske tingsretten, og i konkursrettsdelen fokuserer vi på to hovedtemaer som er viktige for å forstå rettighetskonfliktene og sammenhengen med konkursreglene. For det første hva en konkurs er, og hva det innebærer. Læringskravene om dette er slik:

- Hva en konkurs innebærer
- Hva som skal til for at konkurs åpnes, insolvensbegrepet
- De sentrale reglene om debitors kontrakter. Boets inntreden i kontraktene.

Hva konkurs er og hva det innebærer behandles hos Andenæs, Konkursrett s. 9-12 og s. 24-33. Det sentrale vilkåret for at konkurs kan åpnes, er at personen er insolvent. Dette insolvensvilkåret behandles hos Andenæs s. 60-72. Reglene om debitors kontrakter behandles på s. 200-224. Debtors kontrakter har vi vært inne på i den dynamiske tingsretten fordi uoppfylte kontrakter er grunnlag for særlige rettighetskonflikter i konkurs.

Boets beslagsrett og beslagsrettens rekkevidde i forhold til tredjeparter, er sentrale spørsmål også i konkursretten. Hos Andenæs behandles hovedregelen i dekningsloven § 2-2 i kapittel 12, beslagsretten i forhold til konkursdebitors hjemmelspersoner behandles i kapittel 13-15. Reglene om rettsvern og kreditorekstinksjon (forholdet til konkursdebitors rettsetterfølgere/suksessorer), behandles i kapittel 19-21. Dette er spørsmål som også er behandlet i litteraturen om den dynamiske tingsretten, hos Lilleholt i kapitlene 12-16 og hos Falkanger kapittel XV (se over), og de tilsvarende kapitlene hos Andenæs er derfor ikke tatt med i pensum. Andenæs' fremstilling er noe mer kasuistisk og kan være fin som tilleggslitteratur.

En naturlig forlengelse av rettighetskonfliktene i den dynamiske tingsretten er det andre hovedtemaet i læringskravene:

- De grunnleggende reglene om omstøtelse.

Andenæs s. 285-292 er et generelt avsnitt om omstøtelse og hva det betyr. Vi har ellers valgt ut omstøtelsesreglene i dekningsloven § 5-5 (betaling av gjeld), § 5-8 (utlegg) og § 5-9 (subjektiv omstøtelse). Disse behandles hos Andenæs s. 309-330 og s. 348-371.

5. Tilbake til dynamisk tingsrett

På slutten av undervisningen, har vi tre forelesninger som behandler noen enkeltstående temaer i dynamisk tingsrett, i tillegg til noe repetisjon. Blant annet EMK art. 1, 1. tilleggsprotokoll om vernet for eiendom. Vi har også et tema om konsekvenser av reglene om prioritet (løsning av rettighetskonflikter er et spørsmål om prioritet – hvem har «best» rett?). Det tilsvarende læringskravet er:

- Rettsvern, prioritet, opptrinnsrett og opplåning

Temaet opptrinnsrett og opplåning er behandlet i Lilleholts bok kapittel 7. Fremstillingen på 10 sider dekker kunnskapskravene. Ønsker man en mer utfyllende fremstilling, er den nyeste fremstillingen Hans Fredrik Marthinussens artikkel i Jussens Venner fra 2020. Skoghøys bok dekker temaet over 25 sider. Falkanger & Falkanger behandler temaet over ca 40 sider i kapittel XVII. Fremstillingen går vesentlig utover kunnskapskravet i faget, men kan være nyttig tilleggslitteratur.

Dynamisk formuerett henger sammen med selskapsretten, helt enkelt fordi de rettssubjektene som oftest opptrer i dynamisk formuerett nettopp er selskaper. I den siste delen av kursopplegget forsøker vi å ta opp problemstillinger som viser sammenhengen mellom selskapsretten og den dynamiske formueretten. Dette er fint å få belyst i praktiske oppgaver, og kursopplegget inneholder noen slike.

6. Eksamensforberedelse

De siste tre ukene før eksamen er satt av til eksamensforberedelse (og eksamen i valgfag). Vi har satt av noen få undervisningstimer til eksamensforberedelse. Innholdet av disse timene kan påvirkes fra studentene, og canvas fungerer fint for meldinger til lærerne.

Faget dynamisk formuerett er et praktisk fag. Diskusjon av oppgaver enten på kurs eller i kollokvie, bidrar til å forstå hvorfor reglene er som de er, og til å løse spørsmål som krever en tolkning av loven eller som faller utenfor lovfestede løsninger.

Eksamensoppgaver fra JUS3212 gir gode eksempler i dynamisk tingsrett, men inneholder få pante- og konkursrettslige problemstillinger. Lenker til andre eksamensoppgaver kan finnes via Erik Røsæg sin ressursside i faget (merk at læringskravene fra 3212 ikke er identiske med JUS3213):

<http://rosaeg.no/erikro/WWW/Ressursside%20dynamisk%20tingsrett/Dynamisk%20tingsrett%20ressurser.html>

I Leganto ligger en liste over tilleggslitteratur. Denne er valgt for at studentene lettere skal kunne finne frem til innføringslitteratur (omtalt over) eller fordypningslitteratur.

Tillegglitteraturen kan brukes for fordypning i enkelte temaer, eller som alternativ litteratur dersom man ønsker en annen fremstilling av ett eller flere temaer.

Til slutt: Jeg håper dere benytter dere av tilbudene om forelesninger og kurs og at dere får glede av et spennende og praktisk fag. Ønsker dere et godt semester!

2023.08.11 Inger Ørstavik